

U 4/2010 vp

Valtioneuvoston kirjelmä Eduskunnalle Haagin oikeuspaikkasopimuksia koskevaan yleissopimukseen sitoutumisen hyväksymisestä neuvostossa

Perustuslain 96 §:n 2 momentin mukaisesti sissa tehtyyn oikeuspaikkasopimuksia koskevaan yleissopimukseen sitoutumisen hyväksymisestä neuvostossa.

lähetetään Eduskunnalle kirjelmä Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferens-

Helsingissä 11 päivänä helmikuuta 2010

Oikeusministeri *Tuija Brax*

Lainsäädäntöneuvos Maarit Leppänen

HAAGIN OIKEUSPAIKKASOPIMUKSIA KOSKEVAN YLEISSOPIMUKSEN TEKEMISEEN SITOUTUMINEN NEUVOSTOSSA

1 Yleistä

Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssissa on valmisteltu jo vuodesta 1992 lähtien hanketta, jonka tarkoituksena on ollut tuomioistuinten toimivaltaa sekä tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa koskevan maailmanlaajuisesti sovellettavan yleissopimuksen laatiminen. Alustava yleissopimusluonnos hyväksyttiin Haagin konferenssin erikoisvaliokunnassa vuonna 1999. Varsinaiset sopimusneuvottelut käynnistettiin kesäkuussa 2001 pidetyssä diplomaattikonferenssin ensimmäisessä istunnossa.

Alun perin Euroopan yhteisön jäsenvaltiot osallistuivat hankkeen valmisteleamiseen ja komissio toimi tarkkailijana. Amsterdamin sopimuksen voimaantulo 1 päivänä toukokuuta 1999 sekä Bryssel I asetuksen (EY) N:o 44/2001 hyväksyminen 22 päivänä joulukuuta 2000 ovat rajoittaneet jäsenvaltioiden toimivaltaa neuvotella kolmansien valtioiden tai kansainvälisten järjestöjen kanssa yleissopimuksia, jotka koskevat tuomioistuinten toimivaltaa ja tuomioiden tunnustamista ja täytäntöönpanoa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa.

Neuvottelujen aloittamista koskeva mandaatti annettiin komissiolle Euroopan unionin oikeus- ja sisäasiain neuvostossa toukokuussa 2001. Tuolloin eduskuntaa informointiin E-kirjeellä (E 45/2001 vp). Asiaa käsiteltiin suuressa valiokunnassa ja lakivaliokunta antoi valtioneuvoston myönteiseen kantaan yhtyvän lausunnon (LaVL 7/2001 vp). Vuoden 2001 diplomaattikonferenssissa ei asiassa saavutettu yksimielisyyttä. Neuvotteluja kuitenkin jatkettiin. Haagin konferenssin yleisiä asioita ja politiikkaa käsittelevän valiokunnan kokouksessa huhtikuussa 2002 pyrittiin uuteen ratkaisuun. Näitä neuvotteluja varten neuvosto hyväksyi uuden neuvottelumandaatin komissiolle. Tästä neuvottelumandaatista informoitiin eduskuntaa E-kirjeen

(E 45/2001 vp) 1. jatkokirjeellä 8.3.2002. Haagissa ei yleissopimuksen määräyksistä kuitenkaan päästy sopimukseen.

Haagin konferenssin yleisiä asioista ja politiikkaa käsittelevä valiokunta antoi tämän jälkeen epäviralliselle työryhmälle tehtäväksi laatia uusi, soveltamisalaltaan rajoitetumpi ehdotus yleissopimukseksi. Työryhmä laati yleissopimusluonnoksen, joka koski ainoastaan oikeuspaikkasopimuksen (ns. prorogatio-sopimuksen) perusteella määräytyvää toimivaltaa sekä tällaisen sopimuksen perusteella annetun tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanoa.

Komissio sai mandaatin neuvottelujen jatkamiseksi työryhmän ehdotuksen pohjalta huhtikuussa 2003. Eduskuntaa on tiedotettu komission valtuuttamisesta uuden sopimusluonnoksen pohjalta käytäviin jatkoneuvotteluihin ja neuvotteluohjeiden sisällöstä E-kirjeen (E 45/2001 vp) 2. jatkokirjeellä 28.9.2003 (LaVP 30/2003 vp / 6 §).

Haagissa neuvotteluja jatkettiin erityisvaliokunnan kokouksissa joulukuussa 2003 ja huhtikuussa 2004. Yleissopimus hyväksyttiin kesäkuussa 2005 järjestetyssä diplomaattikonferenssissa ja avattiin allekirjoittamista varten 30 päivänä kesäkuuta.

Yleissopimuksen allekirjoittaminen ja tekeminen kuuluu unionin yksinomaiseen toimivaltaan (ks. yhteisöjen tuomioistuimen 7 päivänä helmikuuta 2006 antama lausunto 1/03 Lugano II yleissopimuksen tekemisestä).

Komissio on tehnyt syyskuussa 2008 päätösehdotuksen yleissopimuksen allekirjoittamiseksi. Eduskuntaa on informoitu tästä päätösehdotuksesta E-kirjeen (E 45/2001 vp) 3. jatkokirjeellä 9.9.2008 (LaVP 44/2008 vp / 4 §). Päätös yleissopimuksen allekirjoittamiseksi on hyväksytty OSA-neuvostossa 26 päivänä helmikuuta 2009 (EUVL L 133, 29.5.2009). Neuvoston päätös sisältää kaksi artiklaa. Päätöksen 1 artiklassa hyväksytään Haagin prorogaatiota koskevan yleissopi-

muksen sisältö. Päätöksen 2 artiklassa neuvoston puheenjohtaja valtuutetaan nimeämään yksi tai useampi henkilö, jo(i)lla on valtuudet allekirjoittaa yleissopimus. Päätös ei sisällä päätöstä yleissopimuksen solmimisesta. Tämä tarkoittaa, että komissio aikoo myöhemmin erikseen suosittaa neuvostolle tällaisen päätöksen tekemistä.

Yleissopimuksen lopullinen teksti on neuvoston päätöksen liitteenä. Todistusvoimainen on kuitenkin vain kesäkuussa 2005 Haagissa hyväksytty ranskan- sekä englanninkielinen sopimusteksti. Euroopan yhteisö on allekirjoittanut yleissopimuksen 1 päivänä huhtikuuta 2009. Yhteisön lisäksi Amerikan Yhdysvallat on allekirjoittanut sopimuksen 19 päivänä tammikuuta 2009. Meksiko on liittynyt yleissopimukseen 26 päivänä syyskuuta 2007 ja on kirjoitettaessa sopimuksen ainoa osapuoli. Yleissopimus ei ole vielä kansainvälisesti voimassa.

2 Haagin oikeuspaikkasopimuksia koskeva yleissopimus

Yleissopimuksen soveltamisala. Määräykset yleissopimuksen asiallisesta soveltamisalasta sijoittuvat I osastoon. Yleissopimuksen 1 artiklan 1 kappaleen mukaan yleissopimusta sovelletaan siviili- ja kauppaoikeuden alaan kuuluvissa kansainvälisissä asioissa tehtyihin yksinomaisiin oikeuspaikkasopimuksiin. Kansainvälinen asia määritellään artiklan 2 ja 3 kappaleessa. Tuomioistuimen toimivalta koskevaa kysymystä arvioidessa asiaa on pidettävä kansainvälisenä, jollei asianosaisten asuinpaikka (*residence*) ole samassa sopimusvaltiossa ja kaikki asian kannalta merkitykselliset seikat valittua tuomioistuinta lukuun ottamatta liity sanottuun valtioon. Tuomion tunnustamisen ja täytäntöönpanon osalta asiaa pidetään kansainvälisenä, jos täytäntöönpanovaltio on toinen kuin tuomiovaltio.

Yleissopimuksen 2 artiklassa esitetään poikkeukset asiallisesta soveltamisalaa koskevasta pääsäännöstä. Yleissopimus on laadittu sovellettavaksi yritysten välisissä suhteissa ja esimerkiksi sellaiset yksinomaista oikeuspaikkaa koskevat sopimukset, jonka osapuolena on kuluttaja, on rajattu yleissopimuksen

soveltamisalan ulkopuolelle. Luettelo yleissopimuksen ulkopuolelle rajatuista asioista on pitkä. Sitä ei esimerkiksi sovelleta perheoikeudellisiin asioihin, elatusapuun, työ sopimuksiin, konkurssiin, kilpailuoikeudellisiin asioihin, ydinvoimaonnettomuuksiin liittyviin vastuukysymyksiin, kuljetussopimuksiin, tiettyihin merioikeudellisiin asioihin, henkilövahinkoa koskeviin asioihin, muihin aineettomien oikeuksien pätevyyttä tai niiden loukkausta koskeviin asioihin kuin tekijänoikeuden ja siihen liittyvien oikeuksien loukkaukseen tai pätevyyteen ja niin edelleen. Yleissopimusta ei myöskään sovelleta väli tyssopimuksiin.

Yleissopimuksen 3 artikla sisältää yksinomaisten oikeuspaikkasopimuksen määrittelyn. Yksinomaisella oikeuspaikkasopimuksella tarkoitetaan kahden tai useamman sopimuspuolen tekemää sopimusta tiettyä oikeussuhdetta koskevan riidan ratkaisemiseksi yhdessä tai useammassa tietyssä sopimusvaltiossa sijaitsevassa tuomioistuimessa (*prorogatio*) siten, että muiden tuomioistuinten toimivalta tutkia asia poissuljetaan (*derogatio*). Artiklan mukaan oikeuspaikkasopimusta on pidettävä yksinomaisena, jollei sopimuksessa toisin todeta. Kuuluakseen yleissopimuksen soveltamisalaan oikeuspaikkasopimuksen on täytettävä 3 artiklan c kohdan muoto vaatimukset. Oikeuspaikkasopimus on tehtävä tai vahvistettava kirjallisesti taikka todennettava sellaisessa muodossa, josta jää pysyvä tallenne.

Yleissopimuksen 4 artikla sisältää määritelmät käsitteistä tuomio ja asuinpaikka.

Toimivalta. Yleissopimuksen II osastossa määrätään tuomioistuimen toimivallasta. Yleissopimuksen 5 artiklan mukaan oikeuspaikkasopimuksessa nimetyt tuomioistuimet ovat toimivaltaisia tutkimaan asian, jollei oikeuspaikkasopimus ole siihen sovellettavan lain mukaan lain mukaan pätemätön. Kysymys sovellettavasta laista ratkaistaan tuomioistuinvaltion lain mukaan. Tuomioistuin ei voisi jättää asiaa käsittelemättä sillä perusteella, että oikeusriita olisi tuomioistuinvaltion kansallisten oikeusperiaatteiden mukaan tarkoituksenmukaisempaa käsitellä toisen sopimusvaltion tuomioistuimessa. Määräyksessä esitetään *common law* -oikeusjärjestelmän valtioissa sovellettavan *forum non con-*

veniens -opin soveltamista. Se, että oikeusriita on jo saatettu vireille toisen sopimusvaltion tuomioistuimessa, ei myöskään ole peruste kieltäytyä ottamasta asiaa tutkittavaksi. Artiklan määräys estää näin ollen myös *lis pendens* –periaatteen soveltamisen. Tältä osin Haagin yleissopimus poikkeaa esimerkiksi Bryssel I asetuksesta.

Edellä selostettu määräys ei rajoita valtion sisäisten tuomioistuimen asiaperusteista toimivaltajakoa koskevien säännösten soveltamista. Jos kansallisessa laissa on säädetty, että määrätty tuomioistuin ratkaisee tietyn tyyppisiä oikeusriitoja, tällainen asia saadaan siirtää sanotun tuomioistuimen käsiteltäväksi, vaikka toisella saman valtion tuomioistuimella olisi oikeuspaikkasopimuksen mukaan yksinomainen toimivalta ratkaista riita.

Yleissopimuksen 6 artiklassa määrätään yksinomaisen oikeuspaikkasopimuksen degraatiovaikutuksista. Artiklan mukaan muussa kuin yksinomaisessa oikeuspaikkasopimuksessa valitussa sopimusvaltiossa sijaitsevan tuomioistuimen on keskeytettävä tai jätettävä tutkimatta sellainen oikeusriita, joka kuuluu yleissopimuksen soveltamisalaan. Sanotusta pääsäännöstä on viisi poikkeusta. Kanne voidaan ottaa tutkittavaksi esimerkiksi tilanteessa, jossa oikeuspaikkasopimuksessa nimetty tuomioistuin ei ole ottanut asiaa käsiteltäväkseen taikka oikeuspaikkasopimuksen noudattaminen johtaisi ilmeiseen epäoikeudenmukaisuuteen tai olisi ilmeisessä ristiriidassa sen valtion oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa, jossa kanne on nostettu.

Sopimuksen 7 artiklassa määrätään turvaamistoimista. Määräyksen mukaan turvaamistoimia koskevat päätökset on rajattu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Tunnustaminen ja täytäntöönpano. Yksinomaisen oikeuspaikkasopimuksen perusteella annetun tuomion tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta määrätään yleissopimuksen III osastossa. Haagin yleissopimus ei, toisin kuin esimerkiksi Bryssel I asetusta tai Luganon yleissopimus, sisällä varsinaisia määräyksiä tuomion täytäntöönpanokelpoiseksi julistamisesta. Menettelyt tuomion tunnustamiseksi, julistamiseksi täytäntöönpanokelpoiseksi, täytäntöönpanoa varten rekisteröimiseksi ja täytäntöönpanemiseksi on kieltäytymisperus-

teita ja toimitettavia asiakirjoja lukuun ottamatta jätetty kansallisen lain varaan (ks. yleissopimuksen 14 art.).

Yleissopimus ei sisällä määräyksiä siitä, että tuomio olisi pantava täytäntöön sen jälkeen kun se on julistettu täytäntöönpanokelpoiseksi taikka siitä, minne – esimerkiksi tuomioistuimelle tai muulle toimivaltaiselle viranomaiselle - täytäntöönpanoa koskeva pyyntö olisi toimitettava. Eräissä artikloissa, esimerkiksi 2 artiklan 2 kappaleessa, 8 artiklan 2 kappaleessa ja 14 artiklan viimeisessä virkkeessä viitataan kuitenkin pyynnön vastaanottaneeseen tuomioistuimeen. Tästä huolimatta estettä ei liene olevan sille, että täytäntöönpanoa tai täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskeva pyyntö voitaisiin osoittaa myös muulle kansallisen lain mukaan toimivaltaiselle viranomaiselle kuin tuomioistuimelle. Kysymykset siitä, mikä viranomainen ratkaisee sopimusvaltiossa annetun tuomion täytäntöönpanoa koskevan pyynnön sekä vastaavasti mahdollisuudesta hakea muutosta tällaisen viranomaisen tekemään ratkaisuun, määräytyisi kokonaan kansallisen lain mukaan.

Siitä, milloin tuomio on tunnustettava ja pantava täytäntöön, määrätään yleissopimuksen 8 artiklassa. Artiklan mukaan tunnustaminen ja täytäntöönpano voidaan evätä ainoastaan yleissopimuksessa määrätyillä perusteilla.

Tuomiota ei saa sen sisältämän asiaratkaisun osalta ottaa uudelleen tutkittavaksi. Jollei tuomio ole yksipuolinen, pyynnön vastaanottanut tuomioistuin on sidottu niihin tosiseikkoihin, joihin tuomion antanut tuomioistuin on perustanut toimivaltansa. Tuomio voidaan tunnustaa vain, jos sillä on oikeusvoimaa tuomiovaltiossa ja vastaavasti panna täytäntöön vain sillä edellytyksellä, että se on tuomiovaltiossa täytäntöönpanokelpoinen. Tunnustaminen tai täytäntöönpano voidaan kuitenkin keskeyttää tai evätä, jos tuomioon on haettu muutosta tai jos varsinaisen muutoksenhakukeinon käyttämiseksi säädetty aika ei ole vielä kulunut umpeen. Pyyntö epääminen edellä sanotulla perusteella ei kuitenkaan muodosta estettä sille, että pyyntö myöhemmin esitetään uudelleen.

Tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta voidaan kieltäytyä 9 artiklassa lue-

telluin perustein. Tuomio voidaan jättää tunnustamatta tai panematta täytäntöön, jos oikeuspaikkasopimus on tuomiovaltion lain mukaan pätemätön, asianosainen ei täytäntöönpanovaltion lain mukaan ole ollut kelpoinen tekemään oikeuspaikkasopimusta, haastehakemusta tai vastaavaa asiakirjaa ei ole annettu vastaajalle tiedoksi asianmukaisesti niin hyvissä ajoin, että vastaaja olisi voinut valmistautua vastaamaan asiassa tai tiedoksianto on tapahtunut tavalla, joka on ristiriidassa täytäntöönpanovaltion tiedoksiantoa koskevien peruseriaatteiden kanssa, tuomio on annettu prosessipetoksen perusteella, tuomion tunnustaminen tai täytäntöönpano on täytäntöönpanovaltion oikeusjärjestyksen perusteiden vastaista, tuomio on ristiriidassa täytäntöönpanovaltiossa samojen asianosaisten välillä annetun tuomion kanssa tai tuomio on ristiriidassa toisessa valtiossa aiemmin annetun samoja asianosaisia ja samaa asiaa koskevan tuomion kanssa edellyttäen, että sanottu tuomio on täytäntöönpanovaltiossa täytäntöönpanokelpoinen.

Yleissopimuksen 10 artiklassa määrätään yleissopimuksen soveltamisalaa rajoittavien 2 artiklan 2 kappaleen ja 21 artiklan määräysten suhteesta esikysymyksenä ratkaistaviin seikkoihin silloin, kun kysymys on tuomion tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. Jos yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle 2 artiklan 2 kappaleessa tai 21 artiklassa rajattu asia, esimerkiksi kysymys meripelastustehävään liittyvästä huolimattomuudesta, on ratkaistu esikysymyksenä, sanottua ratkaisua ei yleissopimuksen nojalla tunnusteta tai panna täytäntöön. Tuomio voidaan kuitenkin jättää tunnustamatta ja panematta täytäntöön vain siltä osin, kun tuomio perustuu 2 artiklan 2 kappaleessa tarkoitettuun esikysymyksenä ratkaistuun seikkaan. Muilta osin tuomio olisi tunnustettava ja pantava täytäntöön.

Artiklan 3 kappale sisältää immateriaalioikeuksia koskevan erityismääräyksen. Jos kysymys on esikysymyksenä tehdystä ratkaisusta, joka koskee sellaisen immateriaalioikeuden pätevyyttä, joka on 2 artiklan 2 kappaleessa rajattu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle (esimerkiksi patentti), pyyntö tuomion tunnustamiseksi tai täytäntöönpanemiseksi voidaan evätä vain, jos ratkaisu on yhtäpitämätön sen valtion toimival-

taisen viranomaisen antaman oikeuden pätevyyttä koskevan tuomion tai päätöksen kanssa, jossa oikeus on perustettu, tai jos immateriaalioikeuden pätevyyttä koskeva oikeudenkäynti on vireillä edellä sanotussa valtiossa.

Tuomio voidaan artiklan 4 kappaleen perusteella jättää tunnustamatta tai panematta täytäntöön, jos ja siltä osin kuin se perustuu sellaista asiaa koskevaan ratkaisuun, jonka täytäntöönpanovaltio 21 artiklan nojalla antamassaan selityksessä on ilmoittanut rajavaansa sopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Yleissopimuksen 11 artikla sisältää vahingonkorvaustuomioita koskevia määräyksiä. Artiklan mukaan tuomion tunnustaminen tai täytäntöönpano voidaan evätä, jos ja siltä osin kun tuomiossa suoritettavaksi määrätty vahingonkorvaus on rangaistusluontoinen eikä liity asianosaisten väliin todelliseen vahinkoon. Pyyntöön vastaanottaneen tuomioistuimen on, vahingonkorvauksen luonnetta arvioidessaan, otettava huomioon, jos ja missä määrin oikeudenkäyntikulukorvauksia on sisällytetty tuomitun vahingonkorvauksen määrään.

Yleissopimuksen 12 artiklassa määrätään tuomioistuimissa tehdyistä sovinnosta. Määräyksen mukaan asianosaisten tekemä sovinto, jonka yksinomaisen oikeuspaikkasopimuksen perusteella toimivaltainen tuomioistuin on hyväksynyt tai joka on tehty tuomioistuimessa oikeudenkäynnin aikana ja joka on tuomioistuinvaltiossa täytäntöönpanokelpoinen samoin edellytyksin kuin tuomio, on yleissopimuksen nojalla toisessa sopimusvaltiossa pantava täytäntöön samoin edellytyksin kuin tuomio. Artiklassa määrätään vain sovinnon täytäntöönpanosta, ei sen tunnustamisesta.

Yleissopimuksen 13 artiklassa luetellaan ne asiakirjat, jotka on esitettävä haettaessa tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa: täydellinen ja oikeaksi todistettu jäljennös tuomiosta; yksinomainen oikeuspaikkasopimus, oikeaksi todistettu jäljennös siitä tai muita todisteita tällaisen oikeuspaikkasopimuksen olemassaolosta; jos tuomio on annettu poisjäänyttä asianosaista vastaan, alkupeäinen tai oikeaksi todistettu jäljennös sellaisesta asiakirjasta, josta käy ilmi, että poisjääneelle vastaajalle on annettu tiedoksi haas-

tehakemus tai muu vastaava asiakirja; sekä asiakirjat, joista ilmenee että tuomio on oikeusvoimainen tai tarvittaessa täytäntöönpanokelpoinen tuomiovaltiossa. Sovinnon osalta asianosaisen on annettava tuomioistuimen laatima todistus siitä, että sovinto on kokonaan tai osittain täytäntöönpanokelpoinen alkuperävaltiossa.

Artiklan 2 kappaleen mukaan täytäntöönpanotuomioistuimien voisi tarvittaessa velvoittaa tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa pyytävän asianosaisen esittämään lisäselvitystä siltä osin kuin tuomiosta ei käy ilmi, että yleissopimuksen III osaston edellytykset ovat täyttyneet. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, ettei artiklan 1 kappaleen luettelo esitetävistä asiakirjoista ole tyhjentävä.

Artiklan 3 kappaleessa määrätään yleissopimukseen liitetyn lomakkeen käyttämisestä haettaessa tuomion tunnustamista tai täytäntöönpanoa. Lomakkeen käyttö ei ole pakollista.

Artiklan 4 kappaleessa määrätään tarvittavista käännöksistä.

Yleissopimuksen 14 artiklassa määrätään tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon sovellettavasta menettelystä. Menettelyssä sovelletaan täytäntöönpanevan sopimusvaltion lakia, ellei yleissopimuksessa ole toisin määrätty. Lisäksi artiklassa todetaan, että täytäntöönpanotuomioistuimen on toimittava joutuisasti.

Tuomio voidaan 15 artiklan mukaan tunnustaa tai panna täytäntöön osittain.

Yleiset määräykset. Yleissopimuksen IV osasto sisältää yleisiä määräyksiä. Yleissopimuksen ajallisesta soveltamisesta määrätään 16 artiklassa. Artiklan mukaan yleissopimusta sovelletaan yksinomaisiin oikeuspaikkasopimuksiin, jotka on tehty sen jälkeen, kun yleissopimus on tullut voimaan oikeuspaikkasopimuksessa valitun tuomioistuimen sijaintivaltiossa. Yleissopimusta ei sovelleta oikeudenkäynteihin, jotka on saatettu vireille ennen kuin yleissopimus on tullut voimaan tuomioistuimen sijaintivaltiossa.

Yleissopimuksen 17 artikla sisältää vakuuksia koskevan erityismääräyksen. Artiklan mukaan yleissopimusta sovelletaan vakuuksia koskevissa asioissa silloinkin, kun vakuutuksen kohde on rajattu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle. Vaikka esimer-

kiksi kuljetussopimukset on suljettu yleissopimuksen soveltamisalan ulkopuolelle, vakuutusasia, joka liittyy kuljetussopimukseen, kuuluu sen soveltamisalaan.

Yleissopimuksen 18 artiklan mukaan asiakirjojen laillistamista tai muuta vastaavaa muodollisuutta ei saa vaatia.

Selitykset. Yleissopimus sisältää määräyksiä (artiklat 19–21), jotka antavat sopimusvaltioille mahdollisuuden laajentaa tai vastavasti supistaa yleissopimuksen soveltamisalaa antamalla sitä koskevan selityksen. Tuomioistuimen toimivallan rajoittamista koskeva määräys sisältyy 19 artiklaan. Määräyksen mukaan sopimusvaltio voi selittää, että siellä sijaitsevat tuomioistuimet voivat kieltäytyä tutkimasta oikeusriitaa, johon liittyy yksinomainen oikeuspaikkasopimus, jolle ei asianosaisilla eikä riidalla ole liittymiä sanottuun valtioon. Säännös mahdollistaa näin ollen *forum non conveniens* –opin soveltamisen edellä sanotuissa tilanteissa.

Yleissopimuksen 20 artiklan nojalla sopimusvaltio voi selittää, että sen tuomioistuimet voivat kieltäytyä tunnustamasta tai panemasta täytäntöön toisessa sopimusvaltiossa annettua tuomiota, jos tuomio koskee asianosaisia, joilla molemmilla on asuinpaikka täytäntöönpanovaltiossa, ja asianosaisten välisellä suhteella sekä annetulla tuomiolla ratkaistulla asialla ei ole liittymää valtioon, missä tuomio on annettu. Määräys liittyy 19 artiklaan.

Yleissopimuksen 21 artiklan mukaan sopimusvaltio voisi antamalla asiaa koskevan selityksen pidentää yleissopimuksen 2 artiklan 2 kappaleessa olevaa sopimuksen soveltamisalaa kuulumattomien asioiden luetteloa ja siten rajoittaa sopimuksen asiallista soveltamisalaa. Selityksessä olisi selkeästi ja täsmällisesti todettava ne asiat, jotka sopimusvaltio omalta osaltaan haluaa rajata soveltamisalan ulkopuolelle.

Yleissopimus koskee vain yksinomaisia oikeuspaikkasopimuksia. Sopimusvaltio voisi kuitenkin tekemällä 22 artiklassa tarkoitetun vastavuoroisen selityksen ilmoittaa, että sen tuomioistuimet tunnustavat ja panevat täytäntöön yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvia tuomioita silloinkin, kun tuomion antanut tuomioistuin on perustanut toimivaltansa oikeuspaikkasopimukseen, joka ei yleissopi-

muksen oikeuspaikkasopimusta koskevan määritelmän mukaan ole yksinomainen.

Yleissopimuksen *23 artikla* sisältää toteamuksen yleissopimuksen yhdenmukaisen soveltamisen edistämiseksi. Yleissopimuksen toimivuuden seurannasta määrätään *24 artiklassa*. Yleissopimuksen *25 artikla* sisältää erityismääräyksen niitä valtioita silmällä pitäen, joissa on useampi kuin yksi oikeusjärjestys.

Yleissopimuksen suhde muihin kansainvälisiin instrumentteihin. Yleissopimuksen *26 artiklassa* määrätään yleissopimuksen suhteesta muihin kansainvälisiin instrumentteihin. Artikla on keskeinen ja yleissopimuksen soveltamisalasta johtuen myös monimutkainen. Suomen kannalta merkityksellisin on yleissopimuksen suhde yhteisöläinsäädäntöön, esimerkiksi Bryssel I asetukseen sekä Luganon yleissopimukseen ja uuteen Luganon yleissopimukseen. Tunnustamisen ja täytäntöönpanon osalta yhteisöläinsäädännön ja yleissopimuksen välinen ensisijaisuusjärjestys on suhteellisen yksinkertainen. Unionin jäsenvaltiossa annettu tuomio olisi aina tunnustettava ja pantava täytäntöön yhteisöläinsäädännön nojalla. Luganon yleissopimus tai vastaavasti uusi Luganon yleissopimus taas syrjäyttäisi Haagin yleissopimuksen, jos kysymys on tuomion tunnustamisesta tai täytäntöönpanosta Luganovaltioiden välisissä suhteissa. Tuomiota ei kuitenkaan voida esimerkiksi Luganon yleissopimuksen nojalla tunnustaa tai panna täytäntöön vähemmässä määrin kuin mitä Haagin yleissopimuksessa määrätään.

Ratkaistaessa instrumenttien ensisijaisuutta tuomioistuimen toimivaltaa koskevan kysymyksen osalta, asia on moniselitteisempi. Yhteisöläinsäädäntöön sovellettava määräys on kuitenkin suhteellisen yksinkertainen. Haagin yleissopimuksen *26 artiklan* *6* kappaleen perusteella yhteisöläinsäädäntö, esimerkiksi Bryssel I asetusta, syrjäyttää Haagin yleissopimuksen tuomioistuimen toimivaltaa harkittaessa, jollei jollakin asianosaisella ole asuinpaikkaa muussa Haagin yleissopimuksen sopimusvaltiossa kuin unionin jäsenvaltiossa.

Haagin yleissopimukseen liittyvässä selitysmuistiossa kuvailaan miten *26 artiklan* määräyksiä olisi sovellettava esimerkiksi

Haagin ja Luganon yleissopimusten ensisijaisuutta arvioitaessa lähes viiden sivun verran. Määräyksiä ja niihin liittyviä esimerkkejä ei ole tarkoituksenmukaista selostaa tässä. Pääsääntönä voidaan kuitenkin todeta, että mikäli molemmilla asianosaisilla on asuinpaikka Luganovaltiossa, Haagin oikeuspaikkasopimuksia koskeva yleissopimus ei estä Luganon sopimuksen soveltamista näiden asianosaisten välisissä suhteissa. Yleissopimuksen *26 artiklan* *1* kappale sisältää lisäksi tärkeän ensisijaisuuskysymystä koskevan määräyksen. Jos lopputulos olisi sama siitä riippumatta, sovelletaanko yhtä tai toista tuomioistuinvaltiota sitovaa kansainvälistä instrumenttia, voidaan sanotun määräyksen mukaan soveltaa kumpaa tahansa. Tämä on tärkeä määräys, joka käytännössä helpottanee instrumenttien soveltamista tilanteessa, jossa olisi mahdollista soveltaa sekä Luganon että Haagin yleissopimusta.

Loppumääräykset. Loppumääräykset on sisällytetty yleissopimuksen *V* osastoon. Yleissopimuksen *27 artikla* sisältää määräykset yleissopimuksen allekirjoittamisesta, ratifioinnista ja hyväksymisestä tai siihen liittymisestä. Yleissopimuksen *28 artikla* mahdollistaa, että valtio, jossa on useampia alueita, joiden oikeusjärjestelmät poikkeavat toisistaan siltä osin kuin on kysymys Haagin yleissopimuksessa määräytyistä asioista, voisi antaa selityksen, jossa se ilmoittaa yleissopimuksen tulevan sovellettavaksi yhden tai useamman alueen osalta. Yleissopimuksen *29–30 artikla* mahdollistavat Euroopan unionin liittymisen yleissopimukseen.

Yleissopimuksen voimaantulosta määrätään *31 artiklassa*. Yleissopimus tulee kansainvälisesti voimaan kolmannen kalenterikuukauden ensimmäisenä päivänä siitä lukien, kun kaksi valtiota on tallettanut ratifioimiskirjansa tai muun *27 artiklassa* tarkoitetun liittymisasiakirjansa Alankomaiden ulkoasianministeriöön.

Muiden yleissopimuksen allekirjoittaneiden valtioiden tai järjestöjen osalta yleissopimus tulee voimaan kolmannen kalenterikuukauden ensimmäisenä päivänä sen jälkeen, kun asianomainen valtio tai järjestö on tallettanut ratifioimiskirjansa tai muun liittymisasiakirjansa.

Yleissopimuksen 32 artikla sisältää määräyksiä yleissopimuksen mahdollistamista selityksistä. Yleissopimuksen irtisanomisesta määrätään 33 artiklassa. Yleissopimuksen 34 artikla sisältää määräyksiä yleissopimuksen tallettajan velvoitteista.

3 Unionin toimivalta

Yhteisön toimivalta oikeuspaikkasopimuksia koskevan yleissopimuksen tekemiseen oli kiistelty kysymys. Kysymys yhteisön yksinomaisesta toimivallasta oli esillä myös uutta Luganon yleissopimusta neuvotellessa. Helmikuun 27 ja 28 päivänä vuonna 2003 pidetyssä istunnossa neuvosto päätti pyytää Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelta lausuntoa siitä, kuuluuko uuden Luganon yleissopimuksen tekeminen yhteisön yksinomaiseen toimivaltaan vai yhteisön ja jäsenvaltioiden jaetun toimivallan piiriin.

Yhteisöjen tuomioistuin antoi 7 päivänä helmikuuta 2006 lausunnon 1/03, jonka mukaan uuden Luganon yleissopimuksen tekeminen kuuluu kokonaan yhteisön yksinomaiseen toimivaltaan. Oikeuspaikkasopimuksia koskevan yleissopimuksen asiallisen soveltamisalan vuoksi yhteisöjen tuomioistuimen edellä sanotusta ratkaisusta seuraa, että unionin toimivalta myös tämän yleissopimuksen osalta on yksinomainen. Yleissopimus tulee näin ollen Suomea sitovaksi sillä, kun unionin neuvosto päättää sopimuksen tekemisestä eli sopimukseen sitoutumisesta. Mitään erillistä päätöstä sopimuksen hyväksymisestä tai voimaansaattamisesta ei Suomessa enää tehdä. Sen sijaan neuvoston päätöksen kansallinen valmistelu toteutetaan perustuslain 93 §:n 2 momentin ja 96 §:n säännösten mukaisesti. Tämä tarkoittaa, että eduskunta tämän U-kirjelmän perusteella ottaa kantaa siihen, onko Suomen puolelta estettä neuvostossa tehtävään päätökseen sopimukseen sitoutumisesta.

Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen ja Euroopan yhteisön perustamissopimukseen liitetyn, Tanskan asemasta tehdyn pöytäkirjan 1 ja 2 artiklan nojalla Tanska ei osallistu perustamissopimuksen IV osaston soveltamiseen. Sen tähden muun muassa oikeudellista yhteistyötä yksityisoikeudellisissa asioissa koskevat yhteisön säädökset eivät sido Tans-

kaa eikä niitä sovelleta Tanskassa. Lissabonin sopimuksen voimaantulo ei tässä suhteessa muuttanut Tanskan asemaa. Tanska tulee osallistumaan uuteen Haagin yleissopimukseen erillisenä sopimuspuolena eikä Euroopan unionin jäsenvaltiona. Tanska ei vielä ole allekirjoittanut yleissopimusta.

4 Vaikutukset Suomen lainsäädäntöön

Oikeuspaikkasopimuksesta toimivaltaperusteena ja sen nojalla toimivaltaisen tuomioistuimen antaman tuomion tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta Euroopan unionin jäsenvaltioiden välisissä suhteissa säädetään ensisijaisesti Bryssel I asetuksessa. Asiasta määrätään myös Luganon yleissopimuksessa sekä 1 päivänä tammikuuta 2010 voimaan tullessa uudessa Luganon yleissopimuksessa. Haagin oikeuspaikkasopimuksia koskeva yleissopimus on kuitenkin soveltamisalaltaan merkittävästi suppeampi kuin edellä mainitut instrumentit.

Tullessaan voimaan Haagin oikeuspaikkasopimuksia koskeva yleissopimus tulisi ensisijaisesti sovellettavaksi suhteessa sellaisiin valtioihin, jotka eivät ole unionin jäseniä eivätkä Luganon tai vastaavasti uuden Luganon yleissopimuksen sopimusvaltioita. Tällaisia valtioita voisivat olla esimerkiksi Yhdysvallat, Kiina ja Japani, jos ne osaltaan ratifioivat sopimuksen. Sopimuksen voimaantulo voisi johtaa siihen, että prorogaatiosopimuksen perusteella toimivaltaisen yhdysvaltalaisen tuomioistuimen antama tuomio olisi Suomessa täytäntöönpanokelpoinen ja vastaavasti suomalaisen tuomioistuimen antama yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluva ratkaisu olisi Yhdysvalloissa täytäntöönpanokelpoinen. Tämä olisi merkittävä muutos nykytilaan. Oikeudenkäynnistä tulisi vartenotettava vaihtoehto välimiesmenettelylle riita-asioissa, joissa on liittymiä sellaisiin valtioihin, jotka eivät ole EU:n tai EFTA:n jäseniä. Yleissopimus lisäisi myös oikeusvarmuutta kansainvälisissä kaupallisissa suhteissa. Oikeuspaikkayleissopimusta voidaan myös pitää ensimmäisenä askeleena kohti maailmanlaajuisia tuomioistuimen toimivaltaa ja tuomion täytäntöönpanoa koskevaa yleissopimusta.

5 Ahvenanmaan toimivalta

Lainkäyttöön ja tuomioiden täytäntöönpanoon liittyvä sääntely kuuluu Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 23 kohdan mukaan valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

6 Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto kannattaa Euroopan unionin sitoutumista Haagin oikeuspaikkasopimuksia koskevan yleissopimukseen. Euroopan unioni on 1 päivänä huhtikuuta 2009 allekirjoittanut yleissopimuksen. Unioni ei kuitenkaan vielä ole ratifioinut yleissopimusta taikka liittynyt siihen.

Tarkoitus on, että komissio seuraavaksi tekee neuvostolle ehdotuksen sopimukseen sitoutumista koskevan päätöksen tekemiseksi, joka päätös tarkoittaisi sopimuksen ratifiointia unionin puolesta. Päätösehdotuksessa on muun muassa otettava kantaa mahdollisten 19 - 22 artiklassa tarkoitettujen selitysten antamiseen. Kuten edellä on todettu, mahdollistavat sanotut artikkelit, että sopimusvaltiot tai sopimukseen liittyneet järjestöt antamalla asiaa koskevan selityksen omalta osaltaan rajoittavat tai vastaavasti laajentavat yleissopimuksen soveltamisalaa. Yleissopimuksen määräysten lopullinen sisältö unionin osalta ei näin ollen ole vielä asiana ratkaistu.

Haagin yleissopimuksen tekeminen liittyy läheisesti tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 44/2001 eli Bryssel I asetuksen tarkistamis-hankeeseen. Siviilioikeuskomitean toukuussa 2009 pidetyssä työryhmäkokouksessa

on tuotu esiin, että tarkistetun Bryssel I asetuksen oikeuspaikkasopimuksia koskevien säännösten olisi oltava yhdenmukaiset Haagin oikeuspaikkasopimuksia koskevan yleissopimuksen määräysten kanssa. Tarvittavia muutoksia koskevat kysymykset olisi ratkaistava viimeistään silloin kun päätetään Haagin yleissopimukseen sitoutumisesta.

Euroopan yhteisöjen komissio on 21 päivänä huhtikuuta 2009 julkaissut vihreän kirjan Bryssel I asetuksen tarkistamisesta [KOM(2009) 175 lopullinen]. Komissio käynnisti näin laajan kuulemismenettelyn siitä, miten sanotun asetuksen toimivuutta voitaisiin parantaa. Vihreän kirjan sisällöstä ja valtioneuvoston kannasta on informoitu eduskuntaa E-kirjeellä (E 54/2009 vp) sekä sanotun E-kirjeen jatkokirjeellä 1.6.2009 (LaVP 47/2009 vp / 3 §). Komissio antanee ehdotuksen asetuksen tarkistamiseksi vuoden 2010 tai 2011 aikana. Eduskuntaa tullaan tällöin informoimaan erikseen tuon ehdotuksen sisällöstä ja valtioneuvoston kannasta U-kirjelmällä.

Koska Bryssel I asetuksen uudistaminen ja Haagin oikeuspaikkasopimuksia koskevan yleissopimuksen ratifioimisella on liittymäkohtia, on mahdollista, että komissio antaa sanottuja instrumentteja koskevat ehdotukset ajallisesti lähekkäin.

Valtioneuvosto suhtautuu myönteisesti siihen, että Euroopan unioni sitoutuu Haagin oikeuspaikkasopimuksia koskevaan yleissopimukseen. Neuvosto voi tehdä sopimukseen sitoutumisesta lopullisen päätöksen. Eduskuntaa tullaan informoimaan komission päätösehdotuksen yksityiskohdista sekä valtioneuvoston kannasta niihin U-jatkokirjelmällä.